

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ.

МЗМП

ФРОНТ 21|42

Документ за
јавни политики

Заштита на природата во Република Северна Македонија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ.
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Документ за
јавни политики

Заштита на природата во Република Северна Македонија

Издавач:
Центар за правни истражувања и анализи

За издавачот:
Лидија Стојкова Зафировска

Уредници:
м-р Никола Јовановски
м-р Сара Марковска

Автор:
Ана Чоловиќ Лешоска

Графички дизајн:
Релатив

Скопје, Јуни 2025

Проект: “Добро владеење во животна средина на Зелена агенда за Западен Балкан” финансиски подржан од Европската Унија.

Имплементатори: Центарот за правни истражувања и анализи заедно со Македонското здружение на млади правници и Фронт 21/42

Овој документ е подготвен во рамки на проектот “Добро владеење во животна средина на Зелена агенда за Западен Балкан” финансиски подржан од Европската Унија. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на авторите и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.

Содржина:

4	Вовед
7	Правна рамка
7	Правна рамка за заштита на природата
12	Анализа на имплементацијата на законските одредби
25	Примери за заштита на природата во Република Србија, Босна и Херцеговина и Република Хрватска
25	Начин на функционирање на Заводот за заштита на природата во Република Србија
26	Финансирање на Фондот за заштита на животната средина во БИХ
28	Методи на интеграција на заштитата на природата во различни сектори во Република Хрватска
31	Идентификација на празнини
31	Ефективност на имплементацијата на законот, подзаконските акти и надлежностите
33	Достапност на ресурси и инструменти
36	Предизвици за заштита на природата и биолошката разновидност
36	Подобрување на капацитетите за управување со заштитата на природата
38	Подобрување на заштитата на природата
40	Обезбедување на одржливо финансирање на заштитата на природата
41	Заклучоци и препораки
41	I. Подобрување на капацитетите за управување со заштитата на природата
43	II. Подобрување на заштитата на природата
45	III. Обезбедување на одржливо финансирање на заштитата на природата

Вовед

Република Северна Македонија, земја во срцето на Балканскиот Полуостров, се одликува со богати и разновидни природни предели, кои опфаќаат величествени планини, прекрасни езера, пространи шуми и извонредна разновидност на флора и фауна. Ова природно богатство не само што го дефинира единствениот еколошки идентитет на земјата, туку обезбедува и непроценливи екосистемски услуги кои можат да ја поткрепат нејзината економска благосостојба и квалитетот на живот на нејзините граѓани. Признавајќи ја вредноста и важноста на своето природно наследство, Северна Македонија, во текот на изминатите децении, прогресивно воспостави правна и институционална рамка насочена кон зачувување на својата биоразновидност и природни ресурси.

Заштитата на природата во Северна Македонија е длабоко вкоренета во основните принципи на нацијата, при што заштитата на животната средина и природата е експлицитно вградена како фундаментална вредност во македонскиот Устав. Оваа уставна посветеност е дополнително елаборирана и операционализирана преку клучни законски акти, особено Законот за животна средина и Законот за заштита на природата (ЗЗП). Овие закони служат како основа за низа мерки наменети за заштита на дивите видови, нивните живеалишта, чувствителните екосистеми и поширокото природно наследство. Тие ја нагласуваат проактивната проценка на заканите за биоразновидноста и промовирањето на одржливо користење на ресурсите, поставувајќи ја основата за воспоставување и ефективно управување со заштитените подрачја и спречување на штетни активности кои би можеле да го загрозат еколошкиот интегритет.

Понатаму, посветеноста на Северна Македонија кон заштитата на природата се протега надвор од нејзините национални граници, одразувајќи силна посветеност на меѓународното управување со животната средина. Земјата е потписничка на бројни меѓународни конвенции и договори, вклучувајќи ги Бернската, Бонската и Рамсарската конвенција, кои ја нагласуваат нејзината одговорност да придонесе кон глобалните напори за зачувување на биолошката разновидност и одржливиот развој. Паралелно со овие меѓународни обврски, националните стратешки документи како што се Националната стратегија за заштита на природата (2017-2027) и Националната стратегија и акциски план за биодиверзитет (2018-2023) артикулираат амбициозни цели. Овие стратегии имаат цел да ја заштитат и следат георазновидноста, биолошката разновидност и пејзажната разновидност, залагајќи се за интегрирање на принципите за заштита на природата низ различни економски сектори и промовирање на одржливо користење на природните ресурси. Овие национални рамки, исто така, го приоритизираат усогласувањето

на домашното законодавство со еколошкото право на Европската Унија, особено Директивите за птици и живеалишта, додека Северна Македонија се движи по својот пат кон пристапување во ЕУ.

Овој документ за јавна политика, „Заштита на природата во Република Северна Македонија“, презема сеопфатно истражување на оваа повеќеслојна проблематика. Тој навлегува во сложената правна рамка и стратешките цели кои ги водат напорите за зачувување на природата во земјата. Воедно, тој дава опсежна анализа на имплементацијата на овие политики на терен, истакнувајќи го досегашниот напредок како и постојаните предизвици со кои се соочува системот. Документот дава придонес кон анализата на институционалните капацитети, механизмите за финансирање и меѓусекторските неусогласености и ги идентификува критичните празнини кои ја попречуваат ефективноста на законските мерки. За да се збогати оваа анализа и да се понудат сознанија за идниот развој на политиките, документот исто така вклучува компаративни примери од соседните земји, конкретно Србија, Босна и Херцеговина и Хрватска, во области како што се институционалното поставување, моделите на финансирање и интеграцијата на еколошките аспекти во различните секторски политики.

На крај, овој документ се обидува да понуди препораки за акција и најдобри практики кои можат дополнително да ја зајакнат посветеноста на Северна Македонија за зачувување на нејзиното непроценливо природно наследство за сегашните и идните генерации.

Правна рамка

Правна рамка за заштита на природата

Заштитата и унапредувањето на животната средина и на природата се утврдени како темелна вредност во Уставот на РСМ¹. Уставот ги определува природните богатства, животинскиот и растителниот свет како добра од општ интерес и предвидува нивна посебна заштита². Од Уставот произлегува правото на здрава животна средина за граѓаните и обврската за унапредување и заштита на животната средина³.

Остварувањето на правото на граѓаните на здрава животна средина е пропишано во Законот за животната средина⁴. Во овој Закон се уредуваат правата и обврските на сите институции, правни и физички лица, за обезбедување на заштита и унапредување на квалитетот и состојбата на медиумите на животната средина: почвата, водата, воздухот, на биолошката разновидност и други природни богатства, како и мерките за заштита од негативното влијание од човекот врз климатските системи. Со овој закон се утврдува дека заштитата и унапредувањето на животната средина е дејност од јавен интерес.⁵

1 чл. 8, Устав на Република Северна Македонија

2 чл. 56, ид.

3 чл. 43, ид.

4 Закон за животната средина („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16 и 99/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 89/22, 171/22 и 3/25)

5 чл. 3 ид.

Системот на заштита на природата е уреден со Законот за заштита на природата (ЗЗП)⁶. Заштитата на природата се остварува преку воспоставување и спроведување на мерки и активности за заштита на дивите видови, нивните живеалишта и екосистемите, карактеристични вредности на пределот, природните наследства и природните реткости⁷. Според ЗЗП, утврдувањето на компонентите на биолошката и пределската разновидност и нивната загрозеност е неопходен предуслов за да се преземат мерки за заштита на природата, како и да се обезбедат услови за одржливо и рационално користење на природното богатство. Заради заштита на биолошката разновидност во рамките на природните живеалишта, ЗЗП предвидува воспоставување на систем на заштитени подрачја и нивно интегрирано управување⁸. Во ЗЗП се пропишани и мерки за спречување на штетни дејствија на физички и правни лица што ја загрозуваат природата⁹. За исполнување на стратешките определби за заштита на природата, ЗЗП предвидува донесување на Национална стратегија за заштита на природата од страна на Владата на РСМ.¹⁰

Дел од националната правна рамка што директно влијае на спроведувањето на ЗЗП, исполнување на националните стратешки цели за заштита на природата и обврските од меѓународните договори се и Законот за шумите, Законот за водите, Законот за ловство, Законот за рибарство и аквакултура, Законот за пасишта, Законот за експлоатација на минерални сировини, Законот за градба, Законот за енергетика, Законот за просторно и урбанистичко планирање, Законот за почвите, Законот за квалитет на амбиентниот воздух, Законот за управување со отпад и други. Спроведувањето на овие закони е во надлежност на ресорните министерства, општините и други институции, поради што е неопходно да се воспостави функционална меѓу-институционална соработка.

Со цел да се обезбеди заштита на природата, националната правна рамка треба да се усогласи со законодавството на ЕУ со кое се обезбедува заштита на природата, како што се Директива за заштита на дивите видови птици¹¹ и Директива за заштита на природните живеалишта и дивата фауна и флора¹². Заштитата на медиумите на

6 Закон за заштита на природата („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16, 63/16 и 113/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 151/21 и 3/25)

7 чл. 3, ид

8 чл.4-5 ид.

9 чл. 4, ст. 1, алинеја 5; чл. 112, ст.1, алинеја 6, ид.

10 Глава VI, ид.

11 Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds

12 Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora

животната средина треба да биде усогласена со Рамковната Директива за води¹³, Директивата за квалитет за амбиентен воздух¹⁴, и сетот директиви и регулативи релевантни за почвите: Рамковна Директива за отпад¹⁵, Директива за еколошка одговорност¹⁶, Директива за индустриски емисии¹⁷, Регулација за ѓубрива¹⁸, Регулација за користење на земјиште и шумарство¹⁹ и Политиката за земјоделство.

Како дел од правниот систем за заштита на природата се и меѓународните договори што ги има ратификувано РСМ, меѓу кои најзначајни се Бернската конвенција за заштита на Европскиот див свет и природните живеалишта²⁰, Конвенција за заштита на пределот (Фиренца)²¹, Бонска конвенција за зачувување на преселни видови на диви животни²², Конвенција за биолошката разновидност на ОН²³, Конвенција за светско наследство на УНЕСКО²⁴, Рамсарска конвенција за влажни живеалишта од меѓународно значење²⁵, Вашингтонска конвенција за меѓународна трговија со загроени видови од дивата фауна и флора (CITES)²⁶. Дел од овие обврски, особено поновите протоколи кон конвенциите не се целосно пренесени во националното законодавство поради што нивното спроведување се одвива споро.

13 Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy

14 Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe

15 Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

16 Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage

17 Directive (EU) 2024/1785 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 amending Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) and Council Directive 1999/31/EC on the landfill of waste

18 Regulation (EU) 2019/1009 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 laying down rules on the making available on the market of EU fertilising products and amending Regulations (EC) No 1069/2009 and (EC) No 1107/2009 and repealing Regulation (EC) No 2003/2003

19 Regulation (EU) 2018/841 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on the inclusion of greenhouse gas emissions and removals from land use, land use change and forestry in the 2030 climate and energy framework, and amending Regulation (EU) No 525/2013 and Decision No 529/2013/EU

20 Сл. Весник на РМ бр.49/97

21 Европска Конвенција за пределот, <https://rm.coe.int/16807b6bc7>

22 <https://www.cms.int/en/convention-text>

23 Службен весник на РМ бр. 54/97

24 Службен весник на РМ бр. 59/2006

25 Сл.лист на СФРЈ 9/77

26 Службен весник на РМ бр. 82/99

Заштитата на природата како национална стратешка цел

Владата на РСМ на предлог на МЖСПП ја донесува Националната стратегија за заштита на природата (НСЗП) за период од 10 години. Во НСЗП се анализираат сите компоненти на природата (биолошката и пределската разновидност) и се предложени мерки за заштита и одржливо управување со природата. НСЗП вклучува активности кои произлегуваат од стратешки приоритети на други сектори (шуми, земјоделие, води, минерални сировини), а ги утврдува и обврските кои се пропишани со меѓународните договори.

НСЗП за периодот 2017 до 2027 година утврдува мерки за заштита на одделни компоненти на природата, како што е заштитата на геодиверзитетот, геонаследството, биолошката и пределската разновидност, кои се опфатени во 7 национални цели:

1. Да се заштитат и зачуваат и мониторираат компонентите на геодиверзитетот, геонаследството, биолошката и пределската разновидност;
2. Геодиверзитетот и геонаследството и другите компоненти на природата (биолошката и пределската разновидност) соодветно да се идентификуваат, истражуваат, мониторираат и инвентаризираат;
3. До 2022 година да се вгради политиката за заштита на природата во стратегиите, плановите и програмите во другите сектори;
4. Да се воспостави и практикува одржливо користење на геодиверзитетот, геонаследството и другите компоненти на природата (биолошката и пределската разновидност) преку употреба на традиционални знаења, иновации, најдобри практики и позитивни стимулации за зачувување и одржливо користење на природата;
5. Да се унапреди законодавната рамка согласно ЕУ легислативата и релевантните ратификувани меѓународни договори за заштита на природата и да се обезбеди соодветна институционална рамка преку зајакнување на административните капацитети;
6. Да се подигне нивото на информираност, едукација и промоција за вредностите и значењето на геодиверзитетот и геонаследството и другите компоненти на природата (биолошката и пределската разновидност);
7. Да се обезбеди континуирано и зголемено финансирање на заштитата на природата од буџетски средства на централно и локално ниво, од инвестиции и други извори на финансирање, преку воспоставување на соодветни одржливи и ефикасни модели на финансирање на заштитата и одржливото користење на природата.

Донесувањето на Националната стратегија за биолошката разновидност со Акциски план (НСБРАП) е дел од меѓународните обврски согласно Конвенцијата за биолошката разновидност на ОН. Со НСБРАП се идентификувани главните закани по биолошката

разновидност и соодветни мерки за намалување на влијанието од тие закани. Мерките се однесуваат на правната заштита на биолошката разновидност, истражување и мониторинг и едукација и јавна свест. НСБРАП за периодот 2018 до 2023 предвидува 20 национални цели кои формираат 5 стратешки цели:

1. Да се надминат основните причини за загуба на биолошката разновидност преку нејзино интегрирање во целото општество,
2. Да се намалат директните притисоци врз биолошката разновидност и да се промовира нејзиното одржливо користење,
3. Да се подобри статусот на биолошката разновидност преку заштита на екосистемите, видовите и генетската разновидност,
4. Да се зголемат придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги за сите,
5. Да се подобри спроведувањето преку планирање со активно учество, управување со знаењето и градење капацитети.

Подзаконски акти

Во рамките на Законот за заштита на природата, се предвидени 58 подзаконски акти од кои се донесени 34 и две национални стратегии. Владата на Република Северна Македонија има донесено три уредби:

- Уредба за определување на проектите и за критериумите врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување на постапката за оцена на влијанијата врз животната средина,
- Уредба за начинот и постапката за издавање на дозволата односно сертификатот, како и за видот на дозволата односно сертификатот и определување на граничните премини преку кои може да се врши прометот со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови и
- Уредба за начинот на постапување при промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи животни и нивни делови од страна на царинските органи, другите надлежни органи и служби на граничните премини и научните и стручните установи, како и на овластени депозитари на конфискуваните примероци при недозволен промет.

Политиките за заштита на природата се интегрирани во различни сектори, стратешки документи, планови и програми поврзани со заштита на животната средина. Меѓу нив се: Просторниот план (2002-2020), Националната стратегија за води, Водостопанската

основа, Стратегијата за управување со отпад, Национална стратегија за одржлив развој, Националниот план за намалување и отстранување на перзисентни органски загадувачи (PoPs), Националниот акциски план за борба против опустинувањето, Планови за управување со речни сливови, Стратегија за развој на енергетиката, Стратегија за искористувањето на обновливите извори на енергија, Стратегија за адаптација на здравствениот сектор кон климатските промени, Национална стратегија за рурален туризам, Стратегија за одржлив развој на шумарството, Стратегија за инвестиции во животната средина, Стратегија за мониторинг на животната средина и други кои произлегуваат како обврска од законите и од меѓународните договори.

Анализа на имплементацијата на законските одредби

Прогласување на заштитени подрачја

Согласно член 187 од Законот за заштита на природата, МЖСПП има обврски да изврши ревалоризација на заштитените подрачја, заштитени пред денот на примената на овој закон и да изготви нови акти. Воедно, Законот за заштита на природата пропишува дека заштитените подрачја, заштитени пред денот на влегувањето во сила на овој закон (2005) како природни реткости, продолжуваат да ја уживаат заштитата на заштитени подрачја согласно со одредбите на овој закон.

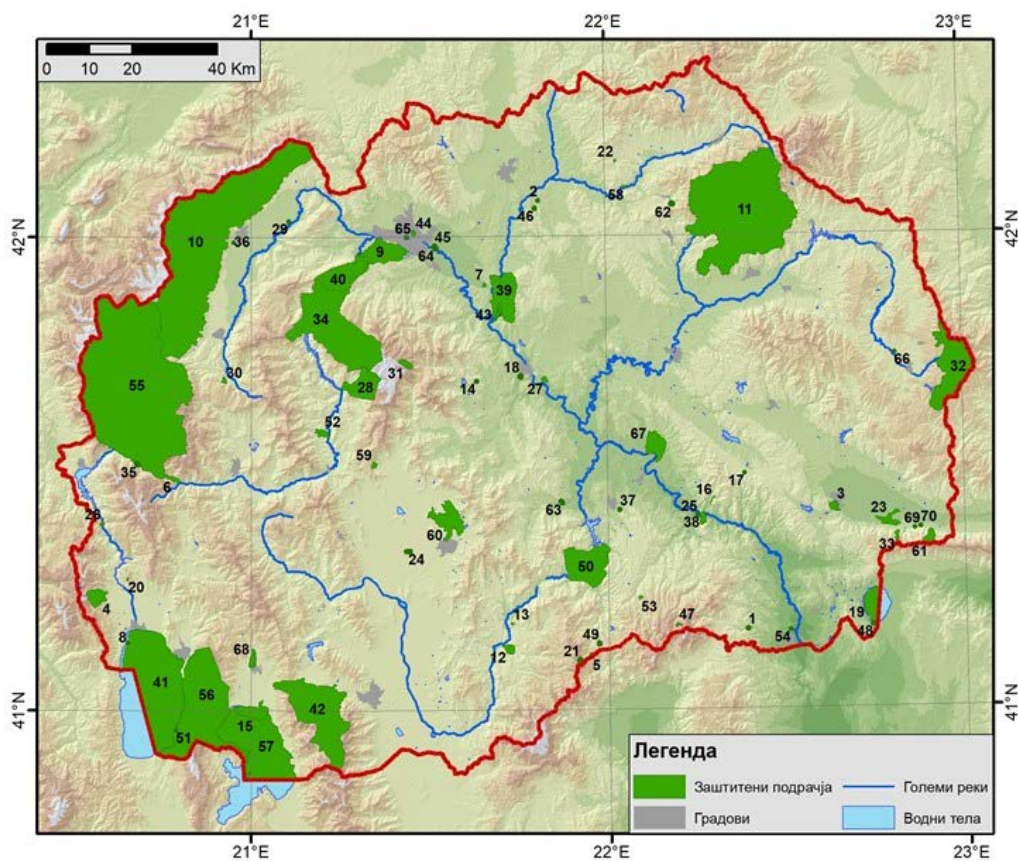
Поради овие причини, системот на заштитени подрачја се наоѓа во една преодна состојба и вклучува подрачја:

- прогласени според стара категоризација во согласност со Законот за заштита на природни реткости и
- прогласени според нова категоризација согласно Законот за заштита на природата (повторно прогласени подрачја, ново прогласени подрачја и подрачја во фаза на прогласување и повторно прогласување).

Во моментот, системот на заштитени подрачја вклучува 68 подрачја, кои зафаќаат површина од 352135,23 ha или 13,84 % од територија на Република Северна Македонија. Студијата за заштита на природното наследство (1999), изготвена за потребите на Просторниот План на Р Македонија (Сл. весник на РМ бр.39/04) вклучува 193 подрачја предложени за заштита, распоредени според старите категории на заштита. Согласно Аичи глобалната цел 11 од Конвенцијата за заштита на биолошката разновидност предвидено е територијата на заштитени подрачја да се зголеми на 15% од вкупната површина на земјата.

Во моментот, два од трите национални паркови се ре-прогласени согласно измените во Законот за заштита на природа, НП Пелистер и НП Галичица и за истите се донесени нови акти за ре-прогласување и Планови за управување. Националниот парк Маврово ја нема завршено постапката за ре-прогласување, иако во 2015 година беше изготвен нацрт- закон за кој се организираше јавна расправа. Во 2020 година е прогласен нов национален парк - Шар Планина со сите потребни акти и План за управување.

Со прогласувањето на новите заштитени подрачја во периодот од 2020 - 2024 година постигнат е значителен напредок во зголемувањето на вкупната површина на заштитени подрачја која зафаќа околу 14% од територија на државата и истите се прикажани на картата подолу (карта 1). Со тоа е направен прогрес и надминат е предвидениот процент на заштитени подрачја од 11,5% од територијата на државата што бил утврден до 2020 година во Просторниот План на државата (2004) и соодветната Секторска студија за заштита на природното наследство.

Извор: МЖСПП

Националните паркови зафаќаат околу 7% од територијата на државата, потоа следуваат спомениците на природата со околу 3%, додека сите други категории на заштитени подрачја зафаќаат околу 4% од територијата на државата.

Категорија за заштита според IUCN	Број на подрачја	Површина (ха)	% од територијата на РСМ
Ia. Строг пророден резерват (СПР)	2	7.797,5	0,31
Iб. Подрачје на дивина (ПД)	/	/	/
II. Национален парк (НП)	4	177.744,6	6,99
III. Споменик на природа (СП)	46	7.1133	2,8
IV. Парк на природа (ПП)	12	3.467	0,14
V. Заштитен предел	5	65.054	2,56
VI. Повеќенаменско подрачје	1	26.940	1,06
Вкупно	70	352.136	13,86

Извор: МЖСПП

Министерството за животна средина и просторно планирање води неколку постапки за прогласување на нови заштитени подрачја и/или повторно прогласување на постојни заштитени подрачја кои биле прогласени според старата категоризација: ре-прогласување на Националниот парк Маврово, ре-прогласување на Споменикот на природа Охридско Езеро, ре-прогласување на Кањон Матка за заштитено подрачје во категорија Споменик на природа, ре-прогласување на локалитетот Катлановски Предел во Споменик на природа со променет назив Долна Пчиња, прогласување на локалитетот Студенчишко Блато за заштитено подрачје Парк на природа, прогласување на Белчишко Блато за Парк на природата, со кои би се постигнал напредок во зголемување на бројот и површината на национални заштитени подрачја.

Со прогласување на заштитени подрачја и донесување на планови за управување се воспоставува соодветна контрола врз управувањето со овие простори.

За жал, прогласувањето на подрачјето само по себе не значи и негова заштита. Иако дел од планината Водно е прогласен за заштитено подрачје уште во 2021 година, неговиот управител, Град Скопје, сè уште нема изготвено План за управување, што го става подрачјето под ризик од уништување.

Иако законските решенија за Матка, Охридско Езеро и Студенчишко Блато се најдоа на дневниот ред на Собранието на Република Северна Македонија, истите беа повлечени и вратени на доработка во 2024 година. Постапката, и по скоро една година, сè уште не е завршена и овие подрачја не ја уживаат заштитата која ја заслужуваат.

И кај останатите заштитени подрачја од други категории има делумно спроведување на одредбите во законот за ре-прогласување и донесување Планови за управување што ја прави нивната заштита неефективна.

Дополнително на тоа, ефикасното управување со заштитените подрачја претставува голем предизвик. Како главни пречки за поефикасно достигнување на целите на подрачјата, се јавуваат недоволните капацитети на субјектите задолжени за управувањето со овие подрачја, непостоечките структури за управување и необучен кадар за спроведување на законските одредби. Досега, единствени функционални тела за управување се јавните установи кои управуваат со подрачјата. Во моментот, општината Ресен (назначена за управување со споменикот на природата „Преспанско Езеро“ и паркот на природа „Езерани“ вложува максимални напори да ги зајакне своите капацитети за управување преку поддршка од меѓународни проекти (УНДП/СДЦ проект за Преспанското Езеро). Другите општини кои се задолжени како субјекти за управување со заштитените подрачја (пр. Општина Вевчани за управување со споменикот на природата „Вевчански извори“, општина Ново Село за управување со споменикот на природата „Смоларски Водопад“, општина Дојран за управување со споменикот на природа „Дојранско Езеро“) немаат формирано соодветно тело за управување и се соочуваат со реални проблеми во однос на спроведување на законодавството за заштита на природата. Во случајот со Општина Вевчани, каде за потребите на управување со заштитеното подрачје, потребна е нова систематизација на општината, која би овозможила креирање на нова структура (одделение и чуварска служба), но поради капацитетите и буџетот на самата општина, постапката споро се одвива и одделението не е воспоставено и по седум години од донесувањето на планот за управување.

Заштита на видови

Покрај општите мерки за заштита на видовите и забранети активности (Закон за заштита на природата, член 21) заради заштита на видовите се пропишани и посебни мерки за заштита на видовите кои опфаќаат: донесување црвена листа на видови согласно степенот на нивна засегнатост, прогласување строго заштитени и заштитени диви видови, мерки за заштита на меѓународно заштитени видови, контрола на собирањето и прометот со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи и животни, чување и одгледување на диви животински видови во заробеништво, интродукција и реинтродукција на видови во природата.

Црвена листа и црвена книга

Во 2017 година изработени се црвени листи за растенија, влекачи и водоземци. Истите се јавно достапни на посветена интернет страница ажурирана од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање.²⁷

Во 2018 година на црвената листа се додадени 14 васкуларни растенија, а во 2020 година додадени се 6 вида цицачи и 60 вида габи, Црвената листа се ажурира на секои 10 години.

Строго заштитени и заштитени диви видови

Во 2011 година беа донесени Листите за утврдување на строго заштитени (вкупно 194 видови од кои 9 видови габи, 51 растенија и 134 видови животни) и заштитени диви видови растенија, габи и животни (вкупно 820 видови од кои 75 габи, 151 растенија и 594 животни) (Сл. Весник на Република Македонија бр. 139/2011), но без претходна категоризација на видовите врз основа на нивниот статус на засегнатост.

За жал, во наведените листи не се наведени критериумите според кои се определени строго заштитените и заштитените видови. Во нив се провлекуваат повеќе непрецизности, голем број печатни, номенклатурни и таксономски грешки, синоними и други. Во листите се вклучени и голем број видови кои немаат особено значење од аспект на загрозеност, ендемизам или распространување, популациски статус и сл. Овие недостатоци ја наложуваат потребата од изработка на национални црвени листи на видови темелени на истражувања и релевантни експертски проценки.

За строго заштитените видови се пропишани забранети активности (уништување, сечење, отстрел, вознемирување, итн.) додека за заштитените диви видови сè уште не се пропишани мерки и активности за нивна заштита и начин на користење.²⁸

27 <https://redlist.moepp.gov.mk/pocetna/>

28 Национална стратегија за биолошка разновидност, страна 97

Во изминатите години започната е изработка на акциски планови за управување со видови - кафеавата мечка (*Ursus arctos*) и полската желка (*Testudo hermanni*) и живеалишта – мочуриште во шума (91D0) во рамките на проектот за подобрување на капацитетите за Натура 2000 и CITES.

Заштита на економски значајни видови

Листите на загрозени и заштитени диви видови растенија, габи и животни и нивни делови се донесени во 2012 година (Службен весник на Република Македонија бр. 15/12) вклучувајќи ги:

- сите видови наведени во додатоците на CITES (Листа 1),
- видовите од додатоците на ЕУ регулатива за заштита на диви видови флора и фауна преку регулирање на нивниот промет (338/97/ЕС) (Листа 2),
- во Листа 3 е вклучена националната листа на видови растенија, габи и животни чиј промет се регулира преку издавање дозвола (Д4 или CITES).

Преку Проект финансиран од ЕУ: „Подобрување на капацитетите за Натура 2000 и CITES 2022-2024“ Секторска оперативна програма за животна средина и климатска акција (2014-2020) изработени се сите потребни законски и подзаконски акти за транспонирање на директивата CITES, но нивното усвојување ќе следува по подготовката и усвојувањето на нов Закон за заштита на природата.

Дивеч

Дивечот е регулиран со Законот за ловство и спред него евидентирани се вкупно 133 видови од кои 110 се птици и 23 се цицачи. Нов Закон за дивечот и ловството беше донесен во 2023 година („Сл. Весник на РСМ“ бр. 263/2023), но во него не е направено усогласување со обврските од Директивата за диви птици (листа на дивеч и датуми за ловост). Имено, четири вида птици (*Anser erythropus*, *Aythya nyroca*, *Branta ruficollis*, *Gallinago media*) од Анекс I на Директивата за птици се штитат со ловостoj, односно дозволен е нивен отстрел во периодот 1.8. – 31.3. Ова претставува особена закана за црниот козувар (*Aythya nyroca*), за кого сезоната на парење почнува веќе во март. Во однос на ловот на цицачи во Законот нема особени измени, освен тоа што волкот и понатаму останува дивеч без заштита. Со новиот закон дивечот го губи статусот на јавно добро и добива статус на економско добро, што во суштина го менува односот кон дивечот и заштитата. Ова е долгорочен ризик за заштита на видовите.

Заштита на живеалишта и екосистеми

Шуми

Со новите предлог-измени и дополнувања на Законот за шумите (2025), направени се напори за синхронизирано делување на надлежните институции во случаи кога станува збор за заштита на шумите во заштитените подрачја. Со Законот е предвидена идентификација и предлагање на локации за шумски типови на хабитати согласно Натура 2000. Исто така, Законот предвидува управување со шумите кои се наоѓаат во заштитени или еколошки значајни подрачја на принцип најблизок на природниот со што за прв пат се бележи напор за соединување на заштитата на природата и управувањето со шумите.

Води

Општи одредби за заштита на водите и заштита на биолошката и пределската разновидност во водните живеалишта се дадени во Законот за заштита на природата (членови 55-59) и вклучува забрана за преградување на водотеците на начин кој придонесува за деградирање на живеалиштето, намалување на количеството на вода под биолошкиот минимум, исушување, затрупување на изворите, мочуриштата и другите водни живеалишта, преземање мерки и активности за спречување на загадувањето наводните живеалишта и водите кои се влеваат во водните живеалишта, забрана за изградбата на објекти или стопанисување со природните богатства крај природните извори, покрај брегот на природните водотеци, крајбрежјето на природните или вештачките езера, како и поплавените рамнини на водотеците. Дополнително, и Законот за води има поставено цел да обезбеди: заштита, зачувување и постојано подобрување на расположливите водни ресурси, подобрување на состојбата на крајбрежното земјиште, водните екосистеми и на екосистемите зависни од водата, заштита и унапредување на водната средина преку рационално и одржливо користење на водите, како и прогресивно намалување на штетните испуштања и постепено елиминирање на емисиите на опасни материи и супстанции во водите. Овие прописи недоволно се спроведуваат во пракса, а како пример може да се посочи изградбата на малите хидроелектрани (и доделените концесии за нивна градба) во заштитени подрачја. Истражувањата на терен покажуваат видни промени на екосистемот, загуба на биолошката разновидност и деградација на крајбрежјето, како и непочитување на зададениот биолошки минимум²⁹. Штетите од ваквите објекти се многу поизразени во подрачја со висок еколошки статус, како што се заштитените подрачја.

29 Ecological integrity assessment of four rivers in Macedonia, <https://bankwatch.org/wp-content/uploads/2017/12/ecological-integrity-hydropower-Macedonia.pdf>

Со предлог за новиот Нацрт-закон за водите изготвен во 2022 година³⁰ се предвидува воведување на терминот еколошки проток, наместо биолошки минимум со што се прави исчекор кон суштинска примена на Рамковната директива за води на ЕУ. Сепак, овој Нацрт-текст на законот, сè уште не е влезен во Собраниска процедура и неговото усвојување е пролонгирано повеќе од 3 години.

Пасишта

Заштитата на биолошката и пределската разновидност на живеалиштата со пасишта и тревести површини се обезбедени преку нивната традиционална употреба, како што е пропишано со член 60 од Законот за заштита на природата. Начинот на користење и заштита на важните или загрозени типови живеалишта со пасишта треба да се пропишат со подзаконски акт од страна на двете релевантни министерства (МЖСПП и МЗШВ).

Покрај тоа, мерки за заштита на пасиштата треба да бидат пропишани согласно Законот за пасиштата („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 3/98, 101/00, 89/08, 105/09, 42/10, 116/10, 164/13, 193/15 и 215/15 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 110/21), но постојниот закон донесен во 1998 година, не ги регулира современите текови/потреби од областа и не е усогласен со останатите релевантни закони, па затоа е потребна негова целосна ревизија.³¹

Изработениот предлог на Законот за измени и дополнување на Законот за пасишта во 2023 година е во фаза на второ читање во Собраниска процедура, но досега нема новости околу усвојувањето на новите предлог решенија. За него имаше коментари од јавноста, бидејќи речиси целосно е посветен на процедурата на издавање на пасиштата под концесија, а многу оскудно и нејасно ја регулира другата проблематика поврзана со заштита и управување на пасиштата.

30 https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2022/02/Zakon-vodi_110222.pdf

31 Национална стратегија за биолошка разновидност, страна 99

Меѓународно заштитени и прогласени подрачја и имплементација на меѓународни конвенции

Рамсар подрачја

Мрежата на рамсарските подрачјата има за цел да ги заштити водните екосистеми кои се одликуваат со огромно богатство на биолошка разновидност, но понекогаш се значително засегнати на светско ниво, поради што имаат критична улога во заштитата на преселните патеки на водните птици. Од Република Македонија на светската рамсарска листа на водни живеалишта од меѓународно значење вклучени се три подрачја – Преспанското Езеро во 1995 година, Дојранското Езеро во 2007 година и Охридското Езеро во 2021 година. За земјите членки на Рамсарската конвенција обврска е изработката и спроведувањето на План за зачувување на водните живеалишта со мерки за нивна заштита, одржливо користење и ревитализација, но истиот не е изработен. Одредени мерки се вклучени во плановите за управување на заштитените подрачја.

Во 2020 година е изготвена студија за валоризација на Студенчишко Блато, а Владата донесе Одлука за прифатливоста на предлогот за прогласување на локалитетот Студенчишко Блато за заштитено подрачје во категоријата парк на природа и го разгледа и прифати апликационото досие за номинирање на Охридско Езеро за Рамсар место во Светската Рамсар Листа.

УНЕСКО подрачја

Охридското Езеро во 1979 година беше внесено во листата на светско наследство, според критериумот за природа, а подоцна (во 1980 година) проширено со вклучување на културно-историското подрачје, според критериумите за култура, така што подрачјето зафаќа површина од 83,350 ha. Во Република Северна Македонија како позитивен законски пропис важи Законот за управувањето со природното и културното наследство во Охридскиот регион (Сл. Весник на РМ бр. 75/2010). Со цел за унапредување и заштита на статусот на природното и културно наследство, со оглед дека овој закон е донесен пред 15 години, потребни се соодветни измени и дополнувања на постоечкиот текст. Следствено, на веб страницата на платформата ЕНЕР (Единствен Национален Електронски Регистар на прописи на Република Северна Македонија) изработен е Предлог - Закон за управување со светското културно и природно наследство во Охридскиот регион.³² На ЕНЕР, текстот на Предлог - Законот за управувањето со природното и културното наследство во

32 <https://kultura.gov.mk/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BB%D0%BE%D0%B3-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%83%D0%B2-%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D1%81%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80/>

Охридскиот регион е затворен за коментирање во декември 2023 година, но сè уште не се усвоени законски измени. Иако најавувано дека во текот на 2024 година ќе биде засилен фокусот на ова законско решение, сè уште нема конкретни решенија.

Второто Унеско подрачје во Македонија, од 2021 година се старите букови шуми во клисурната на Длабока река во НП Маврово (Стари и првобитни букови шуми на Карпатите и други региони во Европа).

Во 2014 година прогласен е првиот биосферен резерват „Охрид-Преспа“ според критериумите на програмата на УНЕСКО „Човек и биосфера“.

Значајни растителни подрачја (ЗРП)

Овие подрачја со значителен растителен биодиверзитет се прифатени на европско и светско ниво како механизам за заштита на растителните видови. Во Македонија се идентификувани 42 ЗРП кои заземаат околу 459,425 ha, односно речиси 18 % од територијата на државата. Заштитата на овие подрачја на национално ниво е недоволна - само 13 ЗРП (целосно или дел) се заштитени на национално ниво.

Значајни подрачја за птици (ЗПП)

Претставуваат подрачја кои се значајни за заштита на глобално засегнати видови птици и видови кои се од европски интерес за зачувување. Во Македонија идентификувани се 24 ЗПП кои зафаќаат површина од 6709 km² или 26,9% од територијата на земјата. Заштитата на овие подрачја на национално ниво е недоволна – само неколку подрачја се целосно заштитени (Преспанско Езеро, Тиквешко Езеро, Демир Капија и слив на р.Радика), а повеќето се без било какви мерки за заштита. Мрежата на ЗПП се преклопува со мрежата на заштитени подрачја само околу 10%, што е недоволно за зачувување на приоритетните видови птици. Истата пак во иднина треба да претставува дел од Натура 2000 подрачјата со што се наметнува потребата за ревизија и ажурирање на истата.

Значајни подрачја за пеперутки

Овие подрачја се идентификуваат врз база на целни видови пеперутки, нивното значење на глобално ниво, нивното распространување како и присуство на видот на Анекс II од Бернската Конвенција/ Директивата за живеалишта. Во Македонија постојат пет целни вида пеперутки, а со тоа се идентификувани осум значајни подрачја за пеперутки. Три од осумте подрачја веќе имаат одредена заштита на национално ниво (дел од планината Баба, Галичица и клисурата на реката Радика се во рамките на постојните национални паркови).

Емералд мрежа и Натура 2000

Емералд мрежата на заштитени подрачја од Европско значење се формира на територијата на земјите потписнички на Бернската конвенција и служи и како придонес кон формирање на европската мрежа на заштитени подрачја Натура 2000.

Вкупно 35 подрачја се вклучени во националната Емералд мрежата кои зафаќаат вкупна површина од 752,223 ha, што претставува околу 29% од територијата на Република Северна Македонија. Дванаесет Емералд подрачја се целосно, а две други делумно заштитени на национално ниво во рамките на постоечките заштитени подрачја, додека останатите се надвор од мрежата на заштитени подрачја.

Согласно Методологијата за оценување, сортирање и складирање на податоци за нивно користење за идна изградба на Натура 2000 подрачја во Македонија се детектирани:

- 9 локации предложени како потенцијални Натура 2000.
- 4 локации со сценарио “потенцијал за поголема локација”.
- 2 подрачја со висок потенцијал за Натура 2000.

Од овие, три се предложени како потенцијални специјални заштитени области (SPA), во согласност со Директивата за птици. Шест подрачја се предложени како Места од важност за заедницата (SCI) според Директивата за живеалишта.

Во однос на спроведување на законодавството на ЕУ за природа најголем прогрес е направен за идентификација на предлог-Натура 2000 подрачјата во земјата во рамките на ИПА 2-проектот „Подобрување на капацитетите за Натура 2000 и CITES“. Како резултат од интензивните истражувања беа ревидирани националните референтни листи (според Директивата за живеалишта) со видови (110 вида, не вклучувајќи ги птиците) и живеалишта (60 живеалишта). Дополнително, изработени се нацрт-планови за управување со две предложени Натура 2000 подрачја (Овче Поле и Долна Брегалница) поддржани од Швајцарската програма за зачувување на природата во Северна Македонија.

Значаен за напомена е ИПА 2-проектот „Подобрување на капацитетите за Натура 2000 и CITES“, преку кој се идентификуваа нови области со потенцијал да се приклучат на мрежата Натура 2000 на ЕУ. Како резултат на спроведените интензивни истражувања се ревидирале националните референтни листи во согласност со Директивата за живеалишта, опфаќајќи 110 видови (без птици) и 60 типови живеалишта. Дополнително, подготвени се нацрт-планови за управување со две предложени Натура 2000 подрачја

— Овче Поле и Долна Брегалница — со поддршка од Швајцарската програма за зачувување на природата во Северна Македонија.³³

Имплементација на препораките од Бернската Конвенција

Пред Бернската Конвенција за заштита на живеалишта и видови од европско значење се отворени два случаи- за НП Маврово и за Охридското Езеро и НП Галичица.

Во однос на случајот за Маврово, Комитетот на Бернската конвенција во одлуката од 43-тата седница утврди дека постои напредок од страна на Владата и Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) во делот на обезбедување буџет за отпочнување на процесот на репрогласување на Националниот парк Маврово. Во својата одлука, иако забележа дека за планираните концесии за Жировница 5 и 6 во НП Маврово се одвива процес на откажување, истакна загриженост дека истовремено се продолжуваат други концесии за МХЕ. Комитетот потсети дека откажувањето на сите хидроцентрали во заштитени подрачја е неопходно и ја донесе следната одлука:

„Се бара од државните власти:

- Веднаш да се откаже ХЕ Рибничка во НП Маврово;
- Да се раскинат сите други концесии за мали хидроелектрани во НП Шар Планина;
- Да го забрзаат репрогласувањето на Националниот парк Маврово и да се обезбедат соодветни јавни консултации во сите фази од процесот;
- Да се забрза усвојувањето на Предлог-законот за води и Законот за заштита на природата, со што би се обезбедил развој на методологија за еколошки проток и забрана на хидроелектрани и други инфраструктурни проекти во заштитените подрачја;
- Да се подобри и обезбеди редовна координација и консултации меѓу државните органи и граѓанските организации;
- Да се обезбеди имплементација на сите точки од Препораката бр. 211 од 2021 г.“

И во последнователните 2 години се донесени слични одлуки со истите препораки, при што во 2024 година побарано е да се организира работен состанок помеѓу Секретаријатот на Бернската Конвенција и Владата на Република Северна Македонија со цел да се појаснат потребните активности кои треба да ги преземе Владата за да ги исполни препораките од Комитетот.

33 Извештај во сенка- Поглавје 27, Природа (2023)

Во врска со случајот за Охрид и НП Галичица, мисијата на Бернската конвенција која се одржа во периодот од 25 до 28 април 2023 истакна неколку клучни работи на кои треба дополнително да се работи или доработи. Во извештајот на мисијата како заклучок е наведено да се направи дополнителна анализа на Студијата за валоризација на Охридско Езеро каде што ќе се разгледа актуелната состојба на подрачјето, но да бидат и додадени делови за нивото на деградираност на подрачјето, како и податоци за локацијата и големината на популациите на засегнатите видови.

Генералните препораки на мисијата се дека треба да се воспостави правна основа за целиот Охридски регион (УНЕСКО подрачје) да биде прогласен за заштитено подрачје, а најважните точки за биодиверзитет да уживаат посебна строга заштита; се предлага воспоставување соодветно управувачко тело кое ќе има експертиза и правна поддршка во донесувањето значајни одлуки за заштита на подрачјето; потребно е да се направи експертска евалуација, поткрепена со јавни расправи, каде што крајната цел ќе биде подобрување на планот за управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион и стратешкиот план за обнова на регионот.

Примери за заштита на природата во Република Србија, Босна и Херцеговина и Република Хрватска

Начин на функционирање на Заводот за заштита на природата во Република Србија

Конкретен пример за пренесување на надлежности од министерствата кон стручни органи и тела е оформувањето на Заводот за заштита на природата на Република Србија.

Оваа институција има законски овластувања да прогласува и заштитува природни добра, како и да спречува дејности што можат да го нарушат природното наследство. Како главен стручен орган во оваа област, заводот за заштита на природата е одговорен за истражување, зачувување и унапредување на природните ресурси на државата.

Неговите надлежности вклучуваат изработка на експертски студии за заштита на подрачја со природни вредности, следење на состојбата на екосистемите, проценка на влијанието од човечките активности врз животната средина, давање на стручни мислења и услови, како и организирање на едукативни програми и промоција на природното богатство. Дополнително, активно учествува во меѓународни иницијативи и конвенции поврзани со заштита на природата.

Во 2020 година, Заводот регистрирал 471 заштитено природно подрачје, што покрива 7,66% од територијата на Србија, и дал значаен придонес во процесот на нивна номинација за вклучување во глобални мрежи како што се UNESCO и Рамсар.

Финансирање на Фондот за заштита на животната средина во БИХ

Фондот за заштита на животната средина на Федерацијата БиХ претставува јавна, непрофитна институција со својство на правно лице, која ги извршува своите обврски, права и одговорности во согласност со Законот и Статутот на Фондот.

Фондот е заснован врз основа на Законот за Фондот за заштита на животната средина на ФБиХ, со број 01-337/03 од 8 јули 2003 година („Службен весник на Федерацијата БиХ“, бр. 33/03). Неговите активности вклучуваат прибирање финансиски средства, поддршка и финансирање на подготовка и реализација на програми, проекти и други иницијативи поврзани со заштита, унапредување и одржливо управување со животната средина, како и промовирање на обновливи извори на енергија.

Дејноста на Фондот за заштита на животната средина на Федерацијата БиХ се состои во прибирање и распределба на финансиски средства за заштита на животната средина на територијата на Федерацијата Босна и Херцеговина, при што средствата ќе се користат особено за следниве намени:

- Поддршка за исполнување на обврските и задачите што произлегуваат од меѓународните договори и стандарди поврзани со заштитата на животната средина;
- Справување со еколошка штета во случаи кога не може да се примени начелото на одговорност на конкретен загадувач (начелото „загадувачот плаќа“);
- Покривање на трошоци за итни мерки за спречување или отстранување на штета врз животната средина;
- Поддршка на активности за заштита на животната средина, особено во развој и финансирање на информативни системи, едукација и ширење на еколошки информации;
- Поттикнување развој на економски сектори кои се пријателски настроени кон животната средина;
- Зачувување на заштитени природни подрачја;
- Јакнење на еколошката свест кај јавноста и поддршка на истражувања поврзани со животната средина.

Начин на финансирање

Фондот за заштита на животната средина на БИХ се занимава со собирање и распределба на финансиски средства за заштита на животната средина во ФБиХ. Средствата се користат за низа активности насочени кон унапредување и заштита на животната средина.

Средствата на Фондот се обезбедуваат од:

- Надоместоци од загадувачи на животната средина;
- Надоместоци од корисници на животната средина;
- Специјален надомест за животна средина при регистрација на моторни возила.

Фондот за заштита на животната средина на Федерацијата БиХ ги обезбедува своите финансиски средства не само преку основните надоместоци, туку и преку домашна и меѓународна соработка, особено преку заеднички проекти. Дополнителни извори вклучуваат средства од федералниот буџет, банкарски кредити, заеми од правни и финансиски субјекти, донации, приходи од сопствени активности (како што се услуги, отплати и камати), како и други извори утврдени со закон или договор.

Овие средства се користат за поддршка на активности насочени кон заштита и унапредување на животната средина, меѓу кои се: подобрување на квалитетот на воздухот, водата, почвата и морските екосистеми; ублажување на последиците од климатските промени и заштита на озонската обвивка; управување со отпад преку негово намалување, повторна употреба и преработка; заштита на биолошката и пејзажната разновидност; реализација на енергетски и деминирачки програми; развој на еколошка инфраструктура; следење и проценка на еколошката состојба, како и воведување на системи за управување со животната средина; одржливо искористување на природните ресурси; поддршка на одржлив економски раст; и поттикнување на научни истражувања, развојни и демонстрациски проекти.

Средствата од Фондот се наменети за различни категории корисници, вклучително и: државни институции, тела и установи, општини, јавни претпријатија, компании и други правни субјекти, граѓански здруженија и организации, агенции и комори, здруженија на работодавачи, научно-истражувачки и образовни институти и центри, училишта и универзитети.

Процесот на оценување на проектните предлози се спроведува во две фази од страна на специјализирана комисија: прво се врши административна проверка, потоа стручна анализа на квалитетот и прифатливоста на проектот. Се оценуваат критериуми како техничка подготвеност, влијание врз животната средина, квалитет на решението, итност, и претходни искуства. По завршување, Комисијата изготвува рангирана листа и предложува проекти за финансирање, врз основа на која Управниот одбор ја носи конечната одлука.

Методи на интеграција на заштитата на природата во различни сектори во Република Хрватска

Мапи за категоризација на подрачја со цел заштита на природата

Република Хрватска располага со најдетално изработени мапи на подрачја каде што постои потенцијален судир меѓу урбанистичкиот развој на проекти за соларна и ветерна енергија и зачувувањето на биодиверзитетот. Овие мапи претставуваат најцелосните извори на информации за биолошката разновидност во земјата, помагајќи значително во пополнување на празнините во постојното знаење.

Мапите се вклучени во националниот процес на просторно планирање — со цел да го информираат определувањето на Подрачја за забрзано искористување на обновливи извори на енергија, како што е пропишано со Директивата на ЕУ за обновлива енергија. Овие мапи претставуваат силен пример за научно заснован пристап обезбедувајќи клучни податоци за развој на проекти за обновлива енергија во области со минимално влијание врз животната средина и општеството.

Покрај нивната непосредна улога во планирањето на RAAs, мапите се дизајнирани да бидат динамични и прилагодливи. Голем дел од основните податоци, алатки и методологии ќе бидат јавно достапни преку националните системи Bioportal и BioAtlas, овозможувајќи идни ажурирања и поддржувајќи научни истражувања, просторно планирање и донесување одлуки за заштита на природата на национално и европско ниво.

Преку анализа на околу еден милион податоци за набљудувани животински видови, опфаќајќи повеќе од 350 различни видови, картите овозможуваат прецизни модели на распространетост на целни, чувствителни групи како што се птиците, лилјациите и големите предатори. Комбинирајќи информации за живеалишта, видови и еколошки фактори, овие мапи овозможуваат реална проценка на потенцијалните ризици и поддржуваат рационално донесување одлуки при планирањето на проекти за соларна и ветерна енергија.

Како прва земја во Југоисточна Европа што развила ваков вид на сеопфатни карти за потенцијални конфликти со биодиверзитетот, Хрватска се наметнува како водечки пример не само во регионот туку и пошироко. Овој пристап не само што е усогласен со националните цели за заштита на природата и развој на обновливи извори, туку претставува и силна основа за одржливо енергетско планирање во согласност со климатските и енергетските цели на Европската Унија за 2030 година.

Биопортал

Биопортал е веб-портал кој го претставува информацискиот систем за заштита на природата на Република Хрватска. Овој систем се состои од бази на податоци, апликации и веб-услуги кои служат за складирање, одржување и споделување информации за биолошката, геолошката и крајбрежната разновидност, како и заштитата на природата во Хрватска.

Биопортал овозможува јавен пристап до податоци, поттикнува научно-стручни истражувања и придонесува за едукација на пошироката јавност за природното богатство на Хрватска и важноста на зачувувањето на биолошката разновидност.

Информацискиот систем за заштита на природата е воспоставен и се одржува од страна на Заводот за заштита на животната средина и природата при Министерството за заштита на животната средина и зелена транзиција на Република Хрватска. Системот е во согласност со меѓународно прифатените стандарди и обврски, како што е директивата INSPIRE на Европската унија.

Биопортал претставува клучен ресурс за сите заинтересирани страни, вклучувајќи научници, планери, власти и граѓани, кои се вклучени во заштитата и управувањето со природните ресурси во Хрватска.

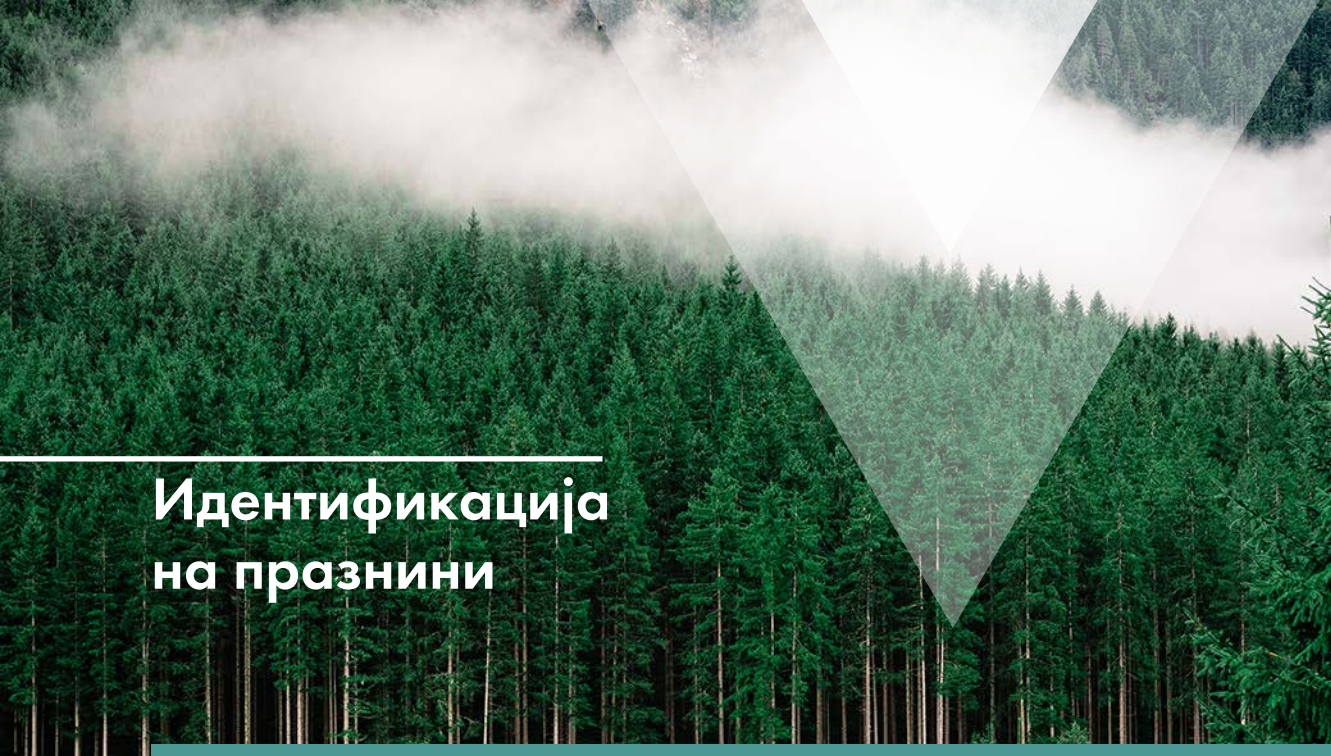
Зелен данок

Хрватски шуми д.о.о. е државна компанија за управување со шуми во Хрватска, која стопанисува со повеќе од 2 милиони хектари државни шуми. Во 2011 година, компанијата остварила приход од 312 милиони евра, од кои значителен дел бил насочен кон активности за заштита на природата, како што е превенција од шумски пожари, која била финансирана со 12 милиони евра. Овие средства овозможиле изградба на 4.500 километри протипожарни патеки и воспоставување на служба за превенција од пожари со 89 постојани, 12 тврди и 48 привремени опсервациски точки.

Финансирањето на овие активности е обезбедено преку “зелениот данок” – надоместок за општествено корисни функции на шумите, кој се наплатува од сите правни и физички лица во Хрватска кои остваруваат економска активност. Средствата собрани од овој данок се пренесуваат во државниот буџет и потоа се доделуваат на Хрватски шуми д.о.о., кои ги користат за биолошка репродукција на шумите и финансирање на научно-истражувачки активности поврзани со шумарството.

Дополнително, компанијата користи 3% од приходите од продажба на дрвни сортименти за финансирање на биолошка репродукција на шумите, додека за изградба на шумски патишта се користи "шумски придонес" од 3% од цената на сечата, кој се уплаќа во општинскиот буџет.

Според Законот за шуми, сите правни и физички лица во Хрватска кои се занимаваат со економска активност плаќаат такса за општокорисни функции на шумите. Овие средства се користат за биолошка репродукција на шумите, научно истражување и за деминирање.

Идентификација на празнини

Ефективност на имплементацијата на законот, подзаконските акти и надлежностите

Субјекти кои управуваат со заштитени подрачја

Со Законот за заштита на природата се предвидува давање надлежност на постоечки субјекти или формирање на нови субјекти за управување со заштитените подрачја. Во пракса, со исклучок на националните паркови каде се воспоставени јавни установи, надлежноста за управување најчесто се предава на општината на чија територија се наоѓа заштитеното подрачје. Имајќи го предвид ограничениот капацитет на општините генерално за справување со прашањата поврзани со заштита на животната средина и дополнителниот недостиг од стручни кадри за заштита на природата, тешките и спори процедури за воспоставување на нови одделенија или управувачки структури, како и ограничениот буџет, покажува сериозен предизвик во управувањето со заштитените подрачја.

Постапките за донесување на плановите за управување, формирање на советите на засегнати страни и научните совети, како и донесување на годишните програми и спроведувањето на активностите кои не значат само следење на состојбите во подрачјето туку и преземање на мерки за заштита, се оставени на можностите, волјата и знаењето на единиците на локалната самоуправа што дава мала можност на Министерството за животна средина и просторно планирање да интервенира во насока на поефективно спроведување на законот.

Национален Совет за заштита на природата

Дополнително, согласно Законот потребно е формирање на Национален Совет за заштита на природата, со мандат од 4 години. Иако мандатот на стариот состав на Советот е истечен, нов состав сè уште не е донесен и согласно, ова тело не е во функција. Непостоењето на Советот, особено во овој период кога интензивно се носат одлуки во врска со прогласување и заштита на подрачја и видови, може негативно да се одрази на процесите кои се во тек.

Конфликти со заштитата на природа

Генерален конфликт со обезбедувањето на заштитата на природата е занемарувањето на природните вредности во процесот на донесување одлуки за реализација на инфраструктурни проекти. Ова како пракса се забележува во низа постапки, како на пример при издавање концесии, изработка на студии и елаборати за животна средина, како и поради отсуството на координација помеѓу институциите за прашањата поврзани со заштита на природата.

Бидејќи заштитата на природата не е апсолутен приоритет во нашата земја, се смета дека сите други активности за економски и инфраструктурен развој имаат „предност“, а постојните закони во државата не овозможуваат принцип на предострожност и хиерархија на донесување одлуки која прво би водела сметка да заштити, а потоа да развива. Оттука, бројните примери укажуваат на слаба ефективност на Законот за заштита на природата, поради приоритизација на другите дејности и активности за економски и инфраструктурен развој.

Освен тоа, Законот за заштита на природата е во конфликт со Законот за ловство и Законот за шуми, за кои се планира ревизија во скоро време. Идентификувани се потреби за усогласување на законите едни со други за да се елиминираат недоречености, нејаснотии и дуплирања во нивното спроведување, а со тоа и да се придонесе кон нивна подобра примена.

Значаен дел претставува и примената на мерките за заштита кои се пропишани во елаборатите и студиите за оцена на влијание врз животната средина. Имено, кога станува збор за инфраструктурни проекти, овие студии (и елаборати) предводуваат мерки за заштита на природата при изградба, како и при оперативност на проектот. Но, нивната примена во најчест број случаи не е соодветна, доволна, а понекогаш комплетно отсуствува. Како резултат постои сериозна загуба на живеалишта и видови која може да биде и неповратна во предели со висок еколошки статус. Во овој случај, евидентно е дека недостасува доволна контрола во фазата на одобрување на овие студии и елаборати (и нивните мерки за заштита), како и во фазата на нивна реализација на терен (односно инспекција).

Достапност на ресурси и инструменти

Финансирање

Во Буџетот на Република Северна Македонија и буџетите на единиците на локалната самоуправа се обезбедуваат средства за заштита на природата. На предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на заштитата на природата, Владата на Република Северна Македонија донесува годишна програма за заштита на природата. Средствата се користат за реализација на целите определени во Националната стратегија за заштита на природата, за изработка и спроведување на плановите и програмите за заштита на природата, плановите за управување со заштитените подрачја, изработка и ажурирање на црвената листа на диви видови и црвената книга, како и други планови и програми кои се донесуваат врз основа на законот за заштита на природата.

Средства за заштитата на природата се обезбедуваат од:

1. Буџетот на Република Северна Македонија;
2. буџетите на единиците на локалната самоуправа на чие подрачје се наоѓа заштитеното подрачје;
3. надоместок за влез и посета на заштитено подрачје;
4. надоместок за паркирање во заштитеното подрачје;
5. надоместок за посета на посебни објекти во заштитеното подрачје;
6. надоместок за собирање на диви видови растенија габи и животни и нивни делови и одржливо користење на природните ресурси (управување со шумските живеалишта и екосистеми во заштитените подрачја и слично);
7. надоместок за престој во заштитено подрачје;
8. средства стекнати со вршење на активности согласно со членовите 105 и 106 од законот за заштита на природата;
9. надоместок за вршење на дејност или активност во заштитено подрачје;
10. надоместок за употреба на лого на заштитено подрачје на производи и услуги за комерцијална употреба;
11. надоместок за пловидба во заштитено подрачје;
12. надоместок од екосистемски услуги и
13. други извори (донации, грантови, кредити, обновливи кредити, подароци, легати и друго)

Во Програмата за заштита на природата за 2020 година предвидени се средства во износ од 234.786.693,00 денари, и тоа:

- Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година во висина од 500.000,00 денари;
- Дел од средствата ќе се обезбедат од донаторски средства од тековни повеќе-годишни проекти на Министерството за животна средина и просторно планирање во висина од 234.286.693,00 денари и тоа:
 1. Проект ГЕФ/УНЕП “Постигнување на заштита на биолошката разновидност преку создавање и ефикасно управување со заштитени подрачја и интегрирање на биолошката разновидност во планирање на користење на земјиштето” во висина од 197.949.713,00 денари,
 2. СДЦ “Програма за зачувување на природата на Македонија, фаза II” во висина од 32.000.000,00 денари,
 3. Охрид-Преспа фонд за природа (ПОНТ) во висина од 12.300.000,00 денари,
 4. ГИЗ Отворен регионален фонд за биодиверзитет од 1.230.000,00 денари и
 5. Проект на Европска банка за обнова и развој: “Градење на капацитети за биодиверзитет од 1.876.980,00 денари.

Согласно наведеното, од Буџетот на државата за 2020 година се одвоени 0,2% од вкупниот износ на средства потребни за реализација на Програмата за заштита на природата. Во Стратегијата за заштита на природата е наведено дека детален финасиски план ќе биде разработен во петгодишен план за имплементација на Стратегијата од страна на МЖСПП, но ваков документ не е јавно достапен.

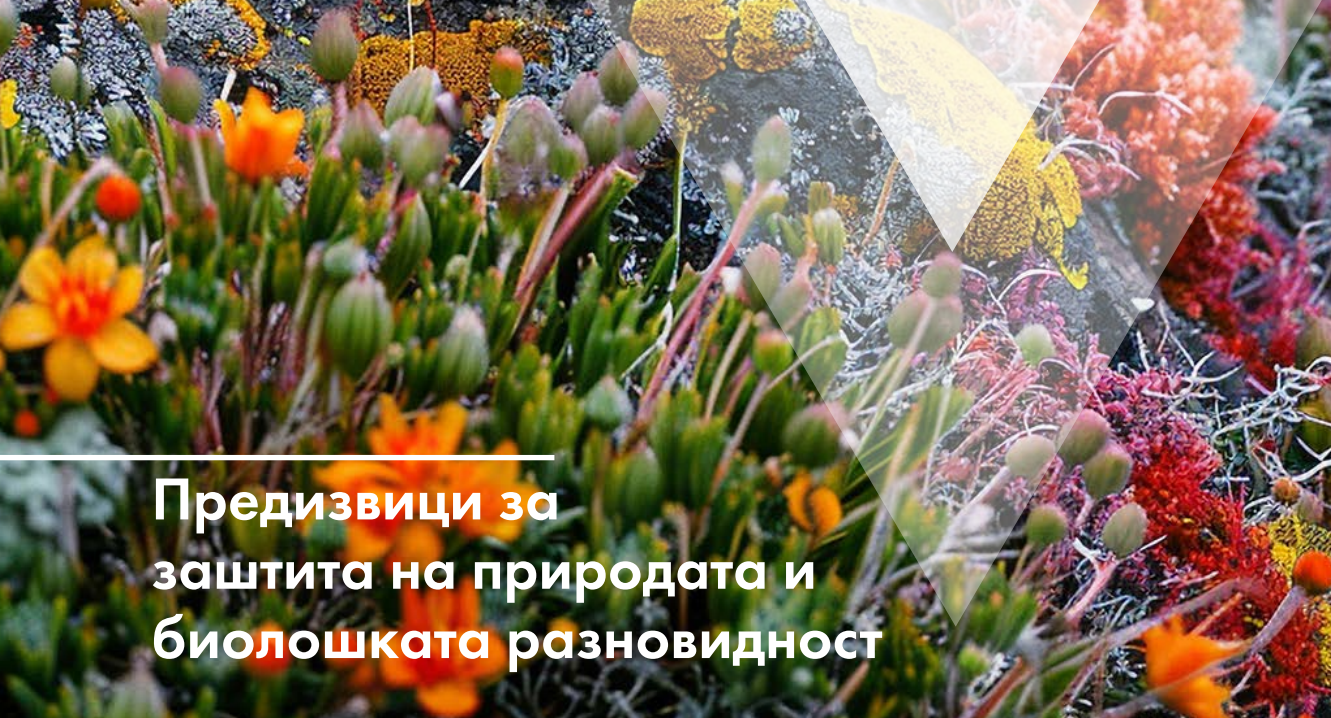
Главните финансиски инструменти во секторот природа остануваат странските донатори, како за подигнување на капацитетите во надлежните институции, така и за реализација на мерки и активности во овој сектор. Во последните неколку години се евидентира зголемени активности во секторот природа и забрзана динамика на спроведуваните проекти, со појавата на неколку клучни донатори кои овозможуваат финансиски средства за нивно реализирање.

Во однос на обврските за наплата наведени погоре (од 3-12), се бележи пораст на наплатените средства, но овие механизми не се ниту доволно развиени ниту соодветно ставени во функција. Согласно, националните паркови главно прибираат финансиски средства од комерцијалната сеча на дрва (во случајот со НП Пелистер и до 75% од вкупниот буџет на Јавната Установа НП, види анекс 1), а некои помали

заштитени подрачја се без значителен приход, а со тоа и без соодветни механизми за заштита на подрачјата.

НП Галичица во 2020 година покажа позитивен тренд со зголемување на цената на влез и паркирање во паркот и најави комплетен престанок на комерцијална сеча. Голем удел во ваквата одлука на паркот е пристапот до донаторски средства кои беа овозможени преку *Prespa-Ohrid Nature Trust*, кој планира долгорочна поддршка на заштитеното подрачје.

Во текот на 2018 и 2019 година преку поддршката на ЕУ и Проектот за заштита на природата спроведен во корист на Министерството за животна средина и просторно планирање од страна на УНДП, беа поддржани 25 заштитени подрачја со различни мерки и активности за овозможување одржливост на заштитата и финансирањето. Сепак, голем дел од заштитените подрачја во државата сè уште се соочуваат со проблеми во делот на финансирањето, бидејќи буџетска и општинска поддршка не постои, а механизмите за обезбедување одржливи финансии не се во функција.

Предизвици за заштита на природата и биолошката разновидност

Унапредувањето на заштитата на природата и биолошката разновидност подразбира спроведување на активности за надминување на утврдени недостатоци насочени кон капацитетите на институциите, научно-истражувачката работа, воспоставувањето и одржувањето на мрежата од заштитени подрачја, како и обезбедување на финансии за овие активности.

Подобрување на капацитетите за управување со заштитата на природата

ПРЕДИЗВИЦИ:

1. Климатските промени се повеќе се одразуваат врз стабилноста на природните екосистеми и биолошката разновидност. РСМ е особено ранлива кон климатските промени поради немањето на Закон за климатска акција и стратегија за митигација и адаптација кон климатските промени.
2. Недостасува научно тело за заштита на природата кое ќе се занимава со оценка и следење на состојбите на природата. Секторот за природа при Управата за животна средина во состав на МЖСПП има стручна надлежност и бројни обврски од областа на заштита на природата, кои не можат да се спроведат во пракса поради недоволно административни и технички капацитети. Заштитата на природата на локално ниво е исто така отежната поради немањето на соодветен кадар во општините.

3. Неопходно е да се воспостави функционален информативен систем за природа и да се донесат актите за начинот на прибирање и користење на податоците. Информациите за биолошката разновидност треба да бидат достапни во база на податоци на национално ниво, која редовно ќе се надополнува со истражувања за биолошката разновидност.
4. Политиките на јавните претпријатија за шуми, води, пасишта, транспорт, агенциите за планирање на просторот, за развој на енергетски проекти, за користење на минерални сировини, ловечки и риболовни здруженија и здруженија за развој на туризмот, имаат влијание врз биолошката разновидност. Постојат неусогласени законски решенија и непочитување на законската регулатива (криволов, нелегален риболов, нелегална сеча, итн.).
5. Недостасува самостојна и стручна институција со надлежност да врши истражувачки, стручно аналитички и други работи од областа на заштита на природата и користењето на природните ресурси. Таквата институција би оценувала дали одредена активност или дејност би предизвикала штетни последици за природата и врз научни сознанија ќе одреди мерки за превенција на штетните последици.
6. Утврдени се недостатоци во институционалните и административните капацитети за заштита на животната средина, природата и планирање на просторот на централно и на локално ниво.
7. Утврдена е потреба за кадровско доекипирање и вработување на стручен кадар со повеќегодишно работно искуство во областа на заштита на природата. Особено е важно во управувачката структура на заштитените подрачја да бидат вработени биолози кои ќе обезбедат сеопфатен мониторинг на природните ресурси во заштитените подрачја.
8. Недостасуваат инспектори за спроведување инспекциски надзор врз природата, а царинските и полициските службеници се недоволно едуцирани за да ги препознаат спецификите на штетата врз природата.
9. Зачувувањето на биолошката разновидност на шумските екосистеми се врши преку Програмата за управување со шумските живеалишта во заштитените подрачја која треба да биде усогласена со планот за управување со заштитените подрачја.

10. Постои слаба координираност во одделни сектори поврзани со заштита на природата. Мерките и активностите за заштита на природата треба да се интегрираат во сите развојни, стратешки, плански и програмски документи, плановите за уредување и користење на просторот, како и во плановите за управување и користење на природното богатство, промовирање на одржливо искористување на шумите и одржување на шумските ресурси, во општите и посебно ловно стопански основи, риболовните основи итн.
11. Неопходна е континуирана соработка на МЖСПП со субјектите за управување со заштитените подрачја, локалните власти, инспекциските служби, научните и стручни институции, граѓанскиот сектор и останатите засегнати страни кои се вклучени во заштита на природата преку редовни состаноци, работилници и тренинг програми.

Подобрување на заштитата на природата

ПРЕДИЗВИЦИ:

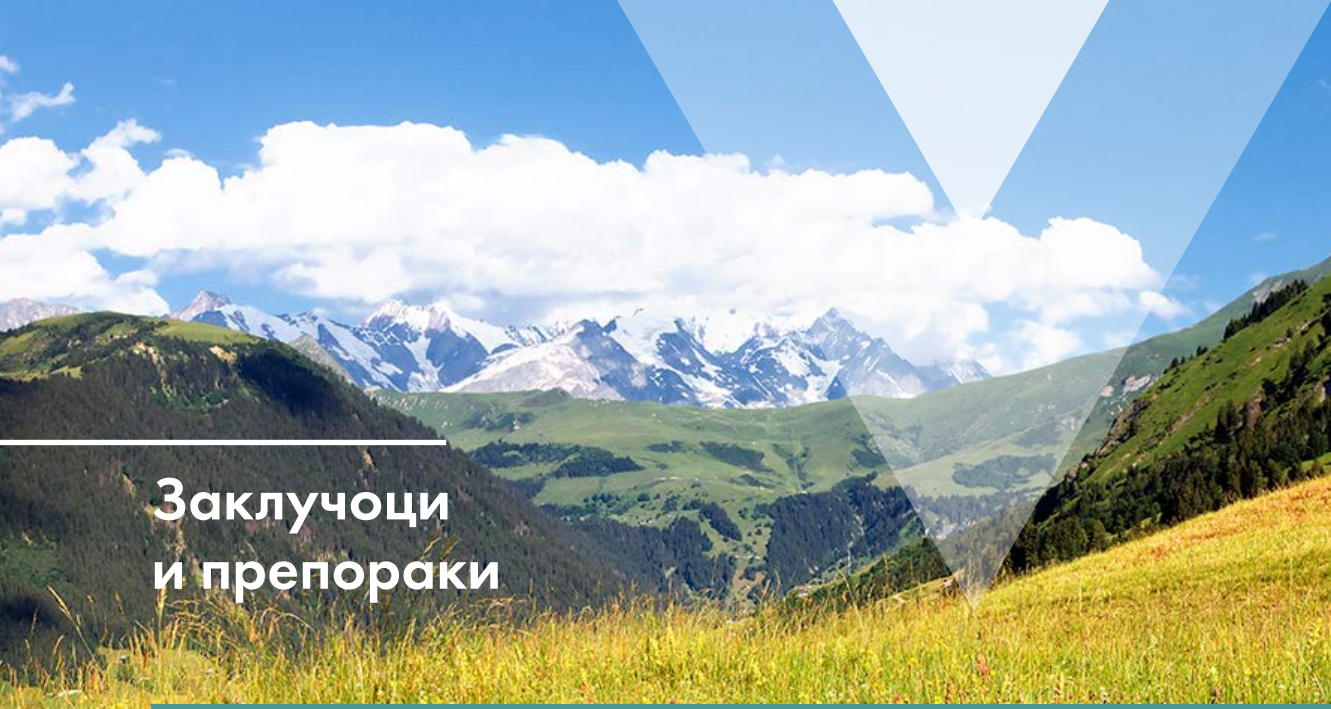
1. Управувањето со заштитените подрачја треба да се унапреди за да постигне висок степен на заштита на биолошката и пределската разновидност.
2. При процесот на прогласување на едно подрачје за заштитено и во изработката на студиите за валоризација недостасува механизам за идентификување и вклучување на сите засегнати страни, како институциите така и сите субјекти кои живеат и работат на територијата на заштитеното подрачје.
3. Процедурата за прогласување на нови заштитени подрачја е долга и комплексна, плановите за управување треба да се донесат и спроведат, а соработката со локалните заедници треба да се зајакне за да се обезбеди одржлив развој.
4. Во управувачката структура на заштитените подрачја треба да се назначат стручни лица (биолози, геолози), кои што имаат повеќегодишно работно искуство во областа на заштита на природата и чие што експертско мислење во мониторингот на природните вредности е незаменливо. Исто така, ќе овозможи долгорочен пристап во заштитата на природните ресурси. Потребно е да се вработат биолози, геолози, еколози кои ќе ја следат состојбата со природните ресурси, живеалишта и води, и редовно и ќе објавуваат експертски мислења за заштита на природните богатства.

5. Меѓународните препораки кои произлегуваат од Бернската конвенција, ја обврзуваат РСМ да ги суспендира сите хидроелектрани во заштитените подрачја поради негативното влијание што го имаат врз екосистемите. Доделени се концесии за 20 хидроцентрали за период од 22 години, во подрачја каде што е загрозен биолошкиот диверзитет.
6. Меѓународните обврски на РСМ за заштита на биолошкиот диверзитет вклучуваат укинување на градежните дозволи за градба во НП Маврово, особено оние дозволи кои се издадени во незаконска процедура. Голем дел од деталните урбанистички планови предвидуваат градби во појасот на заштитеното подрачје на НП Маврово (издадени се дозволи за изградба на 32 објекти со мислење на НП Маврово во 2015 г.). Во НП Маврово се издадени 86 градежни дозволи во незаконска процедура, односно без консултации со НП.
7. Мониторингот на биолошката разновидност го спроведува исклучиво МЖСПП бидејќи се уште не постојат акредитирани субјекти кои ги исполнуваат условите согласно ЗЗП. Се забележува неусогласеност на дел од податоците за биолошката разновидност и загрозеност на заштитени видови. Поради недостиг на расположливи ресурси, субјектите за управување со заштитените подрачја спроведуваат само делумни активности за следење на биолошката разновидност.
8. Биолошката разновидност нема висок степен на заштита и сè уште не е приоритет во политиките поради економскиот аспект во одредени области. Следење на биолошката разновидност се врши за некои избрани видови како проектна активност или како обврска од меѓународни договори.
9. Недостасуваат студии за причините за загуба на биолошката разновидност, веродостојни податоци кои понатаму ќе се следат со цел нивна превенција и заштита на природните ресурси.
10. Мерки за зачувување на заштитените видови не се пропишани, а потребно е да се назначат специјални подрачја за заштита на птици. Консолидирање и усогласување на статусот на истите видови птици како заштитени видови и/или како дивеч за лов, како и ефикасен инспекциски надзор и прекршочни одредби е од круцијално значење за ефикасна заштита на птиците.

Обезбедување на одржливо финансирање на заштитата на природата

ПРЕДИЗВИЦИ:

1. МЖСПП и другите институции од областа на животната средина имаат потреба од ангажирање на дополнителен стручен кадар, но и стабилни финансиски извори кои ќе овозможат долгорочни стратешки приоритети.
2. Нивото на инвестиции во животната средина е неопходно да биде зголемено, особено во буџетот за финансирање на заштитените подрачја. ЈУНП Галичица е пример за одржливо самофинансирање преку туристички активности, голем број на проекти и во многу мал дел од сеча на шуми.
3. Воведување на практики на еколошки туризам во функција на одрлив развој на заштитените подрачја и локалното население
4. Недостиг или погрешно насочени мерки за зачувување на природните ресурси поради слабиот капацитет на институциите и недостатокот на финансиски извори.
5. Неопходно е да се воспостави Фонд за животна средина како независно правно лице со засебна сметка и со почетен капитал од државата. Фондот треба да опфати поширок опсег на прашања кои ќе се определуваат на годишно ниво и според стратешките приоритети на институциите кои се надлежни за заштита на животната средина.
6. Важен извор на финансиски ресурси за заштитените подрачја е наплата на екосистемските услуги кои граѓаните можат да ги користат во заштитени подрачја. Притоа, неопходно е да постои реципроцитет помеѓу наплатата на влезница и услугите и сервисите кои ги нуди паркот. Постојат предлози за задолжителна сертификација на услугите кои ќе остварат приход користејќи ги природните ресурси на заштитеното подрачје.
7. Дигитална наплата на одредени услуги и сервиси кои граѓаните можат да ги користат во националните паркови и останатите заштитени подрачја.
8. Вградување на екосистемски услуги во секторските и меѓусекторските планови на сите институции на државно и општинско ниво.

Заклучоци и препораки

I. Подобрување на капацитетите за управување со заштитата на природата

1. **ФОРМИРАЊЕ НА АГЕНЦИЈА/ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ:**
 - Донесување на Закон за институционализирање на заштитата на природата,
 - Оформен функционален Завод/Агенција за заштита на природата со вработени стручни лица во областите,
 - Усвоени се процедури за координација на политиките за заштита на природата,
 - Усвоена е процедура за следење на постапките за оценување на влијанијата врз животната средина,
 - Донесување на годишни извештаи за спроведување на програми за заштита на природата,
 - Усвоена е процедура за проценка на екосистемските услуги,
 - Извршена валоризација на природните вредности согласно националните и меѓународните критериуми за заштита на природата,
 - Утврдени се индикатори за следење на состојбите со заштитените предели, биолошката разновидност, геодиверзитетот, геонаследството,
 - Спроведена е јавна кампања за Натура 2000.

2. ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА МЕЃУСЕКТОРСКА СОРАБОТКА ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАШТИТАТА НА ПРИРОДАТА ВО ОДДЕЛНИ СЕКТОРСКИ ПОЛИТИКИ ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ:

- Воспоставен е инструмент за следење на степенот на примена на меѓународните договори за заштита на природата,
- Политиките за користење на минерални и рударски сировини, хидроенергија, енергија од ветер, патна инфраструктура се во функција на заштита на биолошка разновидност.

3. ИНСТИТУЦИОНАЛНО И АДМИНИСТРАТИВНО РАЗВИВАЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ ЗА ЗАЧУВУВАЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ:

- Подобрени вештини на надлежните институциите за препознавање на нелегални активности врз животната средина,
- Спроведени се тренинг програми за чинители во заштитата на природата,
- Воспоставена е мрежа на домашни и меѓународни експерти и други заинтересирани страни за заштита на биолошката разновидност.

4. УНАПРЕДУВАЊЕ НА ПРАВНАТА РАМКА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА И БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ:

- ЗЗП е усогласен со Законот за експлоатација на минерални сировини, Закон за градба, Закон за шуми, Закон за ловство, Закон за рибарство и аквакултура, Закон за пасишта и др.),
- Заштитата на природата е зајакната на локално ниво преку вработување на нов кадар и реорганизација на секторите за заштита на природата,
- Усвоени се нови казнени политики за сторени прекршоци и кривични дела во природата,
- Донесување на подзаконски акти кои произлегуваат од законската рамка за заштита на природата,
- Компонентните на биолошката разновидност се вклучени во шумарските практики кои се пропишани во подзаконски акти.

II. Подобрување на заштитата на природата

1. ЈАКНЕЊЕ НА ЈАВНА СВЕСТ ПРЕКУ МЕДИУМСКА ПОДДРШКА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ

- Зголемено ниво на познавање на јавноста за состојбите со природата,
- Зголемен број на активности за промовирање на вредностите на компонентите на природата.

2. ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНА ЕКОЛОШКА МРЕЖА (НАЦИОНАЛНА МРЕЖА НА ЗАШТИТЕНИ ПОДРАЧЈА) ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ

- Идентификација и назначување на специјални подрачја за заштита според Директивата за птици и Директивата за зачувување на природните живеалишта,
- Донесени се XX студии за пределската разновидност на предели со природна и културна вредност
- Зголемен е бројот на прогласени природни реткости согласно ЗЗП,
- Зголемен е бројот на прогласени водни области како заштитено природно наследство и донесени се АП согласно член 73, 74 и 96 од ЗВ,
- Донесена е водостопанска основа и планови за управување со сите речни сливови со вклучен аспект на биолошката разновидност.

3. ИНТЕГРИРАНО УПРАВУВАЊЕ СО ЗАШТИТЕНИ ПОДРАЧЈА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ

- Изработени се национални акциски планови во согласност со регионални или европски иницијативи или планови,
- Изработена методологија за управување со еколошките коридори и еколошката мрежа во стопанските сектори,
- Редовно објавување на годишни програми и извештаи за спроведување на плановите за управување на заштитените подрачја,
- Пропишани се минималн услови за назначување на субјекти за управување со заштитените подрачја,
- Воведени се тренинг програми за субјектите за управување со заштитените подрачја,
- Донесена е програма за управување со шумските живеалишта во заштитените подрачја.

4. МОНИТОРИНГ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ПРИРОДАТА И ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА БАЗА НА ПОДАТОЦИ ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ

- Развиена е методологија и национални индикатори за мониторинг на биолошката разновидност
- Воспоставена е база на податоци на национално ниво,
- Донесени се подзаконски акти за акредитација на субјекти за спроведување мониторинг,
- Пропишани се насоки за мониторинг на промените на биолошката разновидност предизвикани од климатските промени,
- Изработени се студии со препораки за одржливо управување со шуми со висока биолошка разновидност,
- Изработени се национални регистри на природно наследство и катастар на заштитени подрачја,
- Одржување на информативни веб портали за промоција на природните вредности и за Натура 2000.

5. АДАПТАЦИЈА НА ВЛИЈАНИЕТО НА КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ ВРЗ ЗАШТИТАТА НА ПРИРОДАТА И БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ

- Пропишани се соодветни мерки за адаптација кон климатските промени во плановите за управување на заштитените подрачја,
- Креирани се пилот модели за влијанието на климатските промени врз биолошката разновидност.

6. ПРЕВЕНЦИЈА НА ЗАГУБАТА, ДЕГРАДАЦИЈАТА И ФРАГМЕНТАЦИЈАТА НА ПРИРОДНИТЕ ЖИВЕАЛИШТА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ:

- Изработени се студии за состојбите со блатните и водните екосистеми, шуми, заедници, живеалишта и посебно ендемични и ретки видови растенија и животни,
- Воведена е методологија за следење на зачуваност на приоритетните видови и живеалиштата надвор од системот на заштитени подрачја идентификувани во рамките на Значајните подрачја за птици, Значајните растителни подрачја и Значајните подрачја за пеперутки,
- Воведени се процеси на враќање на деградирани локации во првобитна состојба во насока на задржување на изворноста на природата на тие локации.

III. Обезбедување на одржливо финансирање на заштитата на природата

1. ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ФОНД ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ:

- Донесување на Закон за Фонд за животна средина,
- Изработување на методологија за собирање и распределба на средства од даночни приходи и други давачки,
- Програмата за инвестиции во животната средина има вграден механизам за зголемување на износите за инвестиции,
- Субјектите за управување со заштитените подрачја имаат вработено стручен кадар и вршат научни истражувања, инвентаризација и мониторинг на природните ресурси,
- Изготвување на Програма за заштита на природата и предвидени се средства преку Фондот за животна средина.

2. ВОВЕДУВАЊЕ НА ЕКОСИСТЕМСКИ УСЛУГИ ЗА КОРИСТЕЊЕ НА ПРИРОДНИ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА СЛЕДНИОВ РЕЗУЛТАТ:

- Изработена е студија за специфични екосистемски услуги во заштитените подрачја,
- Направена е анализа на можни даночни олеснувања и субвенции во заштитените подрачја.

